

Anniken Huitfeldt og Hanne Cecilie Kavli

Det globale ekteskapsmarkedet

Ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner - kunnskapsstatus og kunnskapsbehov

Anniken Huitfeldt og Hanne Cecilie Kavli

Det globale ekteskapsmarkedet

Ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner - kunnskapsstatus og kunnskapsbehov

© Fafo 2003
ISSN 0804-5135

Innhold

Forord	2
Det globale ekteskapsmarkedet	3
Flere ekteskap med kvinner fra Thailand og Russland.....	3
Blandingsekteskap gir høyere risiko for skilsmisse	5
Hvor integrert?	6
Fra ekteskap til prostitusjon	7
Fra ekteskap til krisesenter	8
Underdanig og lydige eller selvstendig og ressurssterk?	10
“Ikke skjære alle over en kam”	12
Mer kunnskap for bedre integrering.....	13
Litteratur	16
Kontaktbyråer på nett:	17
Aviser	17

Forord

Siden slutten av 1990-tallet har antall ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner økt markant. Den offentlige debatten rundt dette fenomenet er imidlertid mer preget av myter og fordommer enn kunnskapsbasert innsikt. Vi håper kunnskapsoversikten i dette notatet kan danne grunnlag for å innhente mer empirisk kunnskap om ikke-vestlige kvinner som gifter seg med norske menn. Og – i neste instans – bidra til en mer nyansert debatt om hvordan kvinner med utenlandsk bakgrunn som gifter seg med norske menn kan bli mindre sårbare, og få flere muligheter i det norske samfunnet.

Anette Brunovskis og Guri Tyldums rapport ”Crossing Borders” avdekket at mange av de utenlandske prostituerte i Oslo var, eller hadde vært, gift med en norsk mann. Gjennom deres arbeid ble vi oppmerksom på hvor lite kunnskap som finnes om kvinner med utenlandsk bakgrunn gift med norske menn. Vi vil takke begge for inspirasjon og støtte i arbeidet.

Vi vil også takke Vigdis Bratz ved Follo krisesenter, Tove Smaadahl ved Krisesentersekretariatet og Rachel Paul ved Likestillingssenteret som har gitt oss god innføring i voldsproblematikken innenfor området, samt Wenche Jonassen, Nasjonalt kunnskaps-senter om vold og traumatisk stress, for tilgang til innholdsrrike notater.

Anniken Huitfeldt og Hanne Kavli, juni 2004

Det globale ekteskapsmarkedet.

Antall inngåtte ekteskap mellom nordmenn og personer fra andre land er økende, og familiegjenforening er i dag den viktigste begrunnelsen for oppholdstillatelse i Norge. I debatten om integrering har søkelyset i stor grad vært rettet mot menn med ikke-vestlig bakgrunn som henter koner fra sitt hjemland til Norge gjennom ekteskap. Disse kvinnene utgjør likevel ikke majoriteten av utenlandske kvinner som kommer til Norge gjennom ekteskap (Lie 2004). Siden slutten av 1990-tallet har antall ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner økt markant.

I dette Fafo-notatet rettes søkelyset mot ekteskap mellom norske menn og kvinner med ikke-vestlig landbakgrunn. Vi har sammenfattet informasjon fra rapporter, notater, aviser og Internett, samt gått dypere inn i intervjumaterialet fra Fafo-rapporten om prostituerte i Norge med utenlandsk bakgrunn. Hensikten med arbeidet er å komme et skritt videre i å kartlegge hva slags type kunnskap som er nødvendig for å utvikle en målrettet politikk som har til hensikt å redusere kvinners sårbarhet når de reiser til et annet land for å gifte seg.

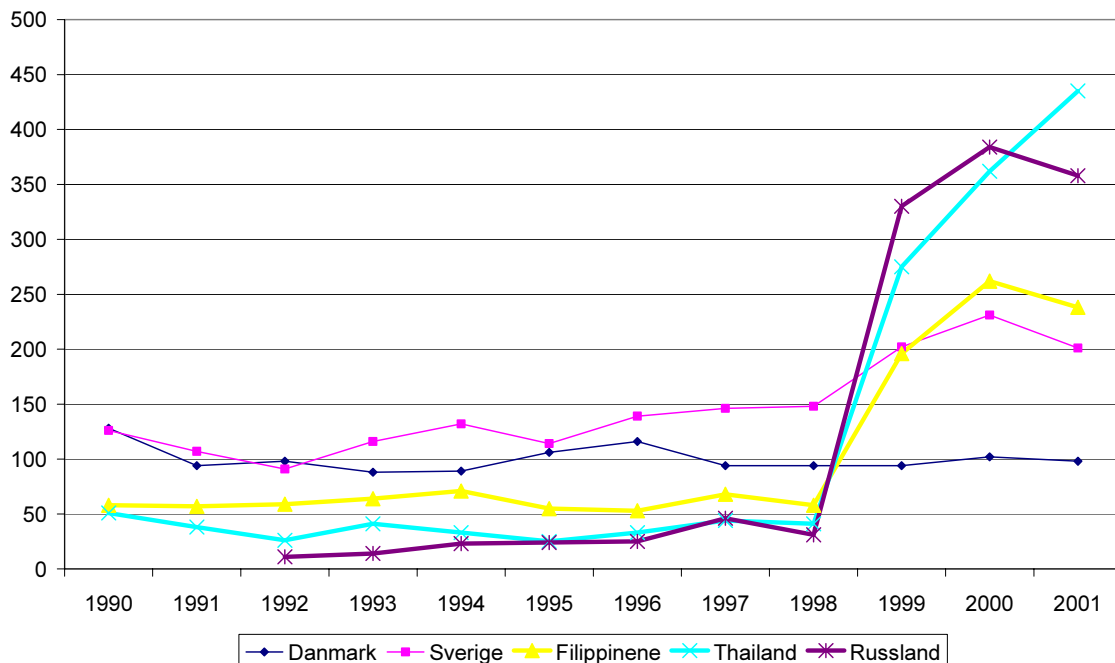
Flere ekteskap med kvinner fra Thailand og Russland

Statistisk sentralbyrå (Lie 2004) har analysert registerdata fra 1990 til 2001 som kan kaste lys over ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge. Ekteskap mellom nordmenn og innvandrere utgjorde 19 prosent av alle inngåtte ekteskap i Norge i 2001, mot 12 prosent i 1990. Figur 1 illustrerer utviklingen i antall ekteskap inngått mellom norske menn og utenlandske kvinner etter kvinnenenes landbakgrunn, fra 1990 til 2001¹. For 10 år siden toppet kvinner fra Sverige og Danmark listen over utenlandske kvinner som giftet seg med norske menn. I gjennomsnitt ble det inngått mellom 100 og 150 slike ekteskap årlig innenfor hver av de to landgruppene. Mot slutten av 1990-tallet endret bildet seg markant. Andelen inngåtte ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner økte kraftig, først og fremst fordi stadig flere norske menn fant ektefelle i Thailand, Russland eller på Filippinene. Fram til 1998 var slike ekteskapsinngåelser relativt sjeldne – vanligvis færre enn 50 i året. Bare fra 1998 til 1999 ble imidlertid ekteskap mellom norske menn og asiatiske kvinner firedoblet. I 2001 ble inngått 428 ekteskap mellom norske menn og thailandske kvinner og 359 ekteskap mellom norske menn og russiske kvinner.

---

¹ Fram til 1998 var landbakgrunnen til utenlandske kvinner som giftet seg med norske menn vanskelig å beregne nøyaktig fordi relativt mange hadde ukjent landbakgrunn. Tallene fra 1990 til 1998 må derfor tolkes som minimumstall (Lie 2004:64).

Figur 1: Ekteskapsinngåelse mellom norske menn og utenlandske kvinner 1990-2001, etter kvinnenes landbakgrunn. Kilde: Statistisk sentralbyrå 2004.

Ekteskapsinngåelse mellom norske kvinner og utenlandske menn viser et annet mønster. På begynnelsen av 1990-tallet var det flere norske kvinner enn menn som giftet seg med innvandrere. I løpet av 90-tallet snudde tendensen, og i 2001 ble det inngått hele 1000 flere ekteskap mellom norske menn og innvandrede kvinner, enn mellom norske kvinner og innvandrede menn. (Lie 2004:61-62). Norske kvinner som gifter seg med en mann bosatt i utlandet, orienterer seg dessuten hovedsakelig mot menn fra vestlige land, som Sverige, USA og Storbritannia.

Hva som er årsaken til den markerte veksten i ekteskapsinngåelser mellom norske menn og kvinner fra Russland, Thailand og Filippinene er det foreløpig forsket lite på. Vi har sett en liknende utvikling også i andre vestlige land. Det er nærliggende å trekke fram både billigere reiser og den globaliseringen av ekteskapsmarkedet som Internett har åpnet for. For 10 år siden var brevklubber den vanligste måten å bli kjent med kvinner fra den ikke-vestlige delen av verden på. I dag er denne formen for ”langsom kommunikasjon” erstattet av arrangerte turer, internettannonser og e-post. Konsekvensen er at både etableringen av kontakt og videre kommunikasjon mellom potensielle par går langt raskere.

Omstendighetene rundt ekteskapsinngåelsen er ikke uten betydning for utfallet. I Fafo-rapporten *Crossing Borders* beskrives hvordan kvinner i akutte økonomiske eller personlige kriser ofte er mer sårbare for å bli utnyttet i prostitusjon. Rapporten viser også hvordan kvinner som tar raske avgjørelser for å endre sin økonomiske livssituasjon, ofte er mer sårbare for å bli utnyttet, enn de som bruker lenger tid på å ta en avgjørelse. Krisesentersekretariatet (Smaadahl et.al 2002) mener at ekteskap som inngås etter at partene har brukt lang tid på å bli kjent med hverandre ser ut til å redusere risikoen for

at kvinnen blir utsatt for utnyttning når hun kommer til Norge. Det er likevel ikke gitt at overgangen til andre formidlings- og kontaktkanaler er negativ i den forstand at den øker risikoen for et mislykket ekteskap. Riktignok kan det føre til at beslutningen om ekteskap blir tatt raskt, men på den andre siden kan det hende par i dag får bedre anledning til å bli kjent nettopp fordi kommunikasjon er raskere og mer tilgjengelig. Uansett vil det være viktig å studere i hvilken grad omstendighetene rundt etablering av parforholdet har betydning for hvordan ekteskapet utvikler seg og eventuelt på hvilken måte. Under hvilke omstendigheter tar kvinner initiativ til å inngå ekteskap med menn de ikke kjenner? Er det forskjell mellom par som har møtt hverandre tilfeldig sammenliknet med par som har etablert kontakt gjennom et av kontaktbyråene? Og i hvilken grad oppfattes kontaktbyråene og formidlingskanalene som seriøse blant kvinnene som bruker dem?

Blandingsekteskap gir høyere risiko for skilsmisse

Skilsmisser mellom norske menn og kvinner med utenlandsk bakgrunn er trukket inn i debatten først og fremst av ansatte ved norske krisesenter. Fra flere hold er det blitt hevdet at utenlandske kvinner blir værende i ekteskap med en voldelig, norsk mann fordi de frykter utsendelse ved en eventuell skilsmisse (Smaadahl et.al 2002). Blandingsekteskap – i betydningen at ektefellene har ulik landbakgrunn – er mer utsatt for skilsmisse enn ekteskap mellom personer med lik landbakgrunn. Dette gjelder særlig ekteskap mellom norske kvinner og ikke-vestlige menn, men også norske menns ekteskapsinngåelser med utenlandske kvinner er overrepresentert på skilsmissetatistikken fra 1990 til 1999. Relativt få skilte seg etter mindre enn tre års ekteskap, noe flere etter 3-5 år (Lie 2004) .

Som vi har sett har antallet ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner økt voldsomt fra 1998. Det betyr at statistikk som er presentert fram til og med 1999 i liten grad er egnet til å fange opp eventuelle nye utviklingstrekk som en følge av dette. Skilsmissetallene kan med fordel oppdateres og følges regelmessig slik at eventuelle endringer fanges opp så tidlig som mulig. Lie (2004) kommenterer selv i sin oppsummering at det ville vært svært interessant å gi en beskrivelse av skilsmisseprosenten blant thailandske og russiske kvinner som gifter seg med norske menn, nettopp fordi kvinner med slik landbakgrunn utgjør en så betydelig andel av blandingsekteskapene. Tallgrunnlaget for en slik analyse burde nå være tilstrekkelig.

Studier av skilsmisser og samlivsbrudd har pekt på at forhold som ekteparets økonomi og sosiale bakgrunn påvirker risikoen for skilsmisse. En svensk undersøkelse av skilsmisser blant innvandrere (Möller 1999) tyder imidlertid på at selv etter kontroll for slike forhold er sannsynligheten for skilsmisse høyere i blandingsekteskap enn blant par med samme landbakgrunn². Det er dermed nødvendig å inkludere også andre typer for-

---

² Kontrollvariablene er: forholdets varighet, yngste barns alder, antall hjemmeboende barn, ny graviditet, ekteskap/samboerskap, tradisjonell kjernefamilie/omdannet familie, kvinnens alder og mannens inntekt (Möller 1999).

klaringer. For eksempel vil det i enkelte blandingsekteskap - selvsagt ikke i alle - finnes kulturelle forskjeller mellom ektefellene som skaper konflikt.

Omstendighetene rundt skilsmisser mellom ikke-vestlige kvinner og etnisk norske menn kan være mange. Hensikten med dette notatet er verken å gi en full oversikt eller å konkludere. Det er like fullt en utfordring for videre forskning å studere hvilke utenlandske kvinner som bryter ut av ekteskap med norske menn, etter hvor lang tid og av hvilke årsaker. Ikke minst vil det være viktig å kartlegge hvordan det går med disse kvinnene og eventuelle barn etter skilsmissen. Er de integrert på sentrale norske velferdsarenaer som arbeids- utdannings- og boligmarkedet, eller møtes de av barrierer som er vanskelige å overkomme. Hva kjennetegner i tilfelle de som greier seg henholdsvis godt eller dårlig?

Hvor integrert?

Debatten om såkalte ”henteekteskap” og integrering har i stor grad handlet om ekteskap mellom to personer med ikke-vestlig bakgrunn. Påstander om at ekteskapsinngåelser brukes som middel for å få innvilget oppholds- og bosettingstillatelse til slektninger og fører til dårlig integrering i stadig nye generasjoner har vært noen av elementene i debatten (Kavli 2004). Ekteskap mellom en etnisk norsk og en utenlandsk statsborger er mer vanlig, men er blitt viet atskillig mindre oppmerksomhet. I følge Utlendingsdirektoratets direktør Trygve Nordby (Aftenposten 20.4.04) faller personer som kommer til Norge gjennom familiegjenforening helt utenfor den tradisjonelle norske tenkemåten med statlige programmer for integrering.

Kvinner som innvandrer til Norge gjennom familiegjenforening med en norsk mann har rett til gratis norskopplæring, men er ikke omfattet av lov om introduksjonsprogram³. Retten til gratis norskopplæring vil fra 2005 også ha et element av plikt. Innvilgelse av varig oppholdstillatelse og eventuelt norsk statsborgerskap vil knyttes til et krav om 300 timer gjennomført norskopplæring⁴. Hvis de 300 timene ikke er fullført innen tre år etter bosetting i Norge, bortfaller retten til gratis norskopplæring. Kvinnen kan fortsatt gjennomføre norskopplæringen og på den måten få varig oppholdstillatelse, men må da betale det kurset koster på egen hånd. Denne reformen kan i enkelte tilfeller gi mannen enda større makt over kvinnen. Hvis hun ikke får informasjon om den obligatoriske norskopplæringen eller holdes tilbake fra slik undervisning vil hun være avhengig av å bli i ekteskapet også etter tre år fordi hun uten 300 timer norskundervisning ikke vil ha selvstendig rett til opphold i Norge.

---

³ Se Rundskriv H-20/03; Rundskriv H-32/03; Rundskriv H-05/04 og Høring – opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere – forslag til ny lovfestet ordning og ny finansieringsordning fra Kommunal- og regionaldepartementet.

⁴ Det er åpnet for unntak i kravet om 300 timer i tilfeller der det er dokumentert at personen har tilstrekkelig gode norskerdigheter som er tilegnet på annen måte eller der det foreligger andre, tungtveiende grunner til at opplæringen ikke er gjennomført – for eksempel helseproblemer.

Årsaken til den beskjedne oppmerksomheten rundt ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner, er langt på vei en forventning om at ikke-vestlige kvinner som gifter seg med etnisk norske menn har et godt utgangspunkt for videre integrering i det norske samfunnet. For de aller fleste er nok dette riktig. Gjennom ektefellen vil kvinnene få tilgang til norsk språk som redskap og etnisk norske nettverk i sine lokalsamfunn. Samtidig vil kvinnene være sårbare dersom ektemannen ikke *ønsker* at hun skal ta del i det norske samfunnet. Mangel på nettverk og kontakt med andre kvinner i tilsvarende livssituasjon gjør at noen kan oppleve stor grad av isolasjon. I slike tilfeller blir maktrelasjonen i ekteskapet ekstremt asymmetrisk. Det er kvinnen som tar den største risikoen ved ekteskapsinngåelse med en utenlandsk mann (Grytting 2000:190; Egeland 2001:71).

Fafo-rapporten *Crossing Borders* (Brunovskis og Tyldum 2004) og rapporten fra Krisesentersekretariatet ”Drømmen om det gode liv” (Smaadahl, Hernes og Langberg, 2002) belyser forholdene blant ikke-vestlige kvinner gift med norske menn som henholdsvis havner i prostitusjon eller på krisesentre. Selv om dette utgjør en liten del av ikke-vestlige kvinner gift med norske menn, er disse kvinnene overrepresentert både blant prostituerte og blant kvinner som oppsøker krisesentre. Antagelsen om at norske menn virker som en døråpner inn i det norske samfunnet for sine utenlandske ektefeller bør på bakgrunn av disse forholdene undersøkes nærmere.

Fra ekteskap til prostitusjon

I Fafo-rapporten ”*Crossing Borders*” (Brunovskis og Tyldum, 2004) ble det avdekket at en stor andel av de prostituerte i Oslo opprinnelig kom til landet gjennom ekteskap med norske menn, og at de deretter endte i prostitusjon, ofte etter en skilsmisse eller etter tap av annen jobb. Kvinner fra Thailand var overrepresentert i denne gruppa. De aller fleste hadde altså ikke prostitusjon som mål for oppholdet i Norge.

Fafo intervjuet flere prostituerte kvinner med slik bakgrunn i forbindelse med arbeidet med rapporten. Selv om ikke ekteskapet med en nordmann var det primære temaet under intervjuene, fikk vi noe kunnskap om disse ekteskapene. En 30 år gammel kvinne fortalte at hennes norske ektemann visste at hun arbeidet innenfor prostitusjon. Hun arbeidet for å tjene penger som hun sendte hjem til sine foreldre og barn i hjemlandet. Hun fortalte at målet var å få en ordinær jobb når hun ble ferdig med norskkurset som hun gikk på. Andre fortalte at de arbeidet i prostitusjon uten at ektemannen visste om det. En kvinne visket under hele intervjuet, fordi hun var redd at ektemannen skulle høre hva hun svarte på undersøkelsen vår på telefonen. En kvinne fortalte at hun begynte å arbeide som prostituert etter at ekteskapet med en norsk mann tok slutt. Ekteskapet hadde vært preget av vold, og hun beskrev hvor vanskelig hun opplevde sin egen livssituasjon. Kvinnens mål var å lære norsk, og finne en jobb på det ordinære arbeidsmarkedet. Fafo intervjuet også kvinner gift med norske menn som de hadde barn med, og som arbeidet i prostitusjon ved siden av et lavtlønnet yrke. Felles for mange av historiene var kvinnens ønske om å tjene penger som kunne sendes til familien i hjemlandet. Samtidig var utdanningsnivået til flere av kvinnene svært lavt – i flere tilfeller under fire

år. Tidligere forskning tyder på at sannsynligheten for å være analfabet i slike tilfeller er høy (Brunovskis og Tyldum 2004).

I ”Drømmen om det gode liv” beskriver forfatterne eksempler på hvordan enkelte menn stadig henter nye kvinner til Norge. Kvinnene forespeiles ekteskap, men sendes hjem etter kortere besøk hos en potensiell ektemann. I slike tilfeller vil det være nødvendig å se på ulike grader av utnytting, slik Fafo beskrev i rapporten *Crossing Borders*. Krisesentersekretariatet omtaler også forhold der utenlandske kvinner lånes ut seksuelt til ektemannens kamerater for ”å gjøre seg fortjent til opphold i Norge”. Det vil derfor også være viktig å undersøke i hvilke tilfeller vi kan snakke om menneskehandel.

Det foreligger etter hvert mye kunnskap om hvilke barrierer som møter ikke-vestlige innvandrere generelt – og kvinner spesielt – på det norske arbeidsmarkedet⁵. Kunnskapen på området – og forslag til løsninger – er imidlertid først og fremst knyttet til kvinner med ektefeller av samme opprinnelse som dem selv. Det finnes lite systematisk kunnskap om levekår, integrering og utsatthet for utnyttelse blant ikke-vestlige kvinner som er innvandret til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann. De eksemplene som kom fram i Fafos kartlegging av utenlandske prostituerte i Oslo er viktige, men samtidig ekstreme. For å vurdere hvor behovet for offentlige tilbud er størst er det nødvendig å utvide kunnskapsgrunnet rundt gruppen som helhet. Flere spørsmål bør være aktuelle for videre forskning, for eksempel – i hvilken grad er thailandske, russiske og filippinske kvinner gift med norske menn selv yrkesaktive? Hvilke tilbud om opplæring fikk kvinnene da de kom til Norge og i hvilken grad ble det benyttet? Og ikke minst – hva er de viktigste årsakene til at noen kvinner ikke deltar i kvalifisering eller arbeidsliv? Skyldes det at ektemannen aktivt har hindret det, at det offentlige ikke har tilrettelagt noe kvalifiseringstilbud eller at kvinnen selv ikke ønsker et slikt tilbud eller et lønnet arbeid utenfor hjemmet?

Fra ekteskap til krisesenter

I 2003 hadde hver tredje utenlandske kvinne på norske krisesentre blitt utsatt for vold fra en mann av norsk opprinnelse. Dette viser en statistikk basert på innrapportering av 751 kvinner med utenlandsk bakgrunn fra 38 av landets 50 krisesentre. (Jonassen, 2004). Tall fra 2001 viser den samme tendensen (Jonassen og Stefansen 2003; Jonassen 2003). Kvinner med utenlandsk bakgrunn blir gjennomgående boende lenger på krisesenter enn etnisk norske kvinner og har oftere med seg barn (Ibid). Rapporten ”Drømmen om det gode liv” (2002) bygger på kunnskap fra krisesenter som er underlagt Krisesentersekretariatet. Deres registreringer for 2001 viser at 237 utenlandske kvinner flyktet fra sine norske ektemenn til et av disse krisesentrene. De fleste hadde med seg barn. Kvinner fra Russland og Thailand dominerte. Nøkkelpersoner intervjuet i rapporten hevdet at mange menn har voldelige forhold bak seg før de bringer en utenlandsk kvinne til Norge. Noen fortalte også om menn som stadig henter nye koner, som etter tur oppsø-

---

⁵ For en sammenfatning av kvinneperspektiver i analyser av barrierer for innvandreres deltakelse i arbeidsmarkedet, se for eksempel Berit Berg (2002) eller Drøpping og Kavli (2002).

ker krisesentre for å søke beskyttelse på grunn av vold i forholdet. Andre menn etablerer kontakt med stadig nye kvinner som ønsker ekteskap, men som sendes hjem etter at turistvisumet har gått ut.

Krisesentersekretariatet og Kvinnevoldsutvalget (NOU 2003:31) ⁶ er bekymret for at utenlandske kvinner blir i ekteskap med stor grad av utnyttning av frykt for utsendelse. Kvinnevoldsutvalget (NOU 2003:31) peker på at treårsregelen kan utnyttes av enkelte ektefeller som et maktmiddel i mishandlingsforholdet. Slik lovverket ser ut i dag har kvinnene opparbeidet en juridisk tilknytning til Norge etter tre år og kan bli boende i landet også etter en eventuell skilsmisse. Som påpekt tidligere i notatet vil imidlertid regjeringens forslag om rett og plikt til norskopplæring kunne sette kvinner som av ulike grunner ikke har gjennomført sine 300 timer norskundervisning i en utsatt posisjon også etter tre år. Det er lagt inn en mulighet for å søke om fritak, enten hvis personen kan dokumentere tilstrekkelige norskferdigheter, har alvorlige helseproblemer eller hvis det foreligger andre tungtveiende grunner. En voldelig ektefelle som aktivt har hindret kvinnen i å delta i norskopplæring burde tilfredstille kravet om tungtveiende grunner til manglende gjennomføring. På den andre siden kan utnyttning, vold og misbruk være vanskelig å dokumentere. Det er i følge Krisesentersekretariatet uklart hva som i praksis skal til for at kvinner skal få oppholdstillatelse på bakgrunn av mishandlingsbestemmelsen (Utlendingsforskriftens §37- 6 ledd).

Kvinnevoldsutvalget er framfor alt opptatt av å styrke kunnskapen om vold blant alle minoritetskvinner. Intervjuer med utenlandske kvinner gift med norske menn på krisesentre viste at nesten ingen av kvinnene forskerne intervjuet hadde blitt advart mot mannens voldelige tendenser. Kvinnene fortalte om vold som ble utført mens mannens kvinnelige familiemedlemmer var tilstede. Gjennomgående for historiene om de voldsutsatte kvinnene, var bruk av isolasjon fra mannens side. Dette kjenner vi fra mange andre mishandlingsforhold, men det ser ut til at utenlandske kvinner er langt mer utsatt ved slik frihetsberøvelse fordi de i utgangspunktet mangler sosialt nettverk i Norge. De voldsutsatte kvinnene hadde gjennomgående svært lite kontakt med norske kvinner. Mange av ekteskapene begynte godt, men etter en stund i Norge, eller etter at kvinnen selv opplevde at broene til hjemlandet var brutt, startet mishandlingen. (Paul og Wiig 1992:kap.8).

Det er heller ikke gitt at innvandrede kvinner i utbytende og voldelige ekteskap skiller seg. Krisesentersekretariatet gir flere eksempler på kvinner som ikke bryter ut av slike ekteskap selv etter tre år når de har opptjent en selvstendig rett til bosetting i Norge. Mange trosset familie og venners skepsis da de giftet seg med en norsk mann. Dette hever terskelen for tilbakevending og kan være noe av grunnen til at kvinner forblir i ekteskap preget av vold eller utnyttning. Andre forhold av betydning for mange vil være stor økonomisk nød og forsørgerplikter enten for egne barn, søsken eller foreldre. I tillegg er det generelle sider ved slike utbytende forhold som kan føre til at kvinner blir, uavhengig av om hun er etnisk norsk eller innvandret. I hvilken grad kvinner blir i utbytende ekteskap – og hva som kjennetegner henholdsvis de som bryter ut og de som blir – vet vi fortsatt lite om. Eksemplene på kvinner som går fra ekteskap til prostitusjon

---

⁶ NOU 2003: 31; Retten til et liv uten vold

viser at det er et særlig behov for mer kunnskap om hvilke alternativer disse kvinnene opplever at de har. For å utforme tiltak, enten med sikte på å forebygge, eller dempe skadene som kvinner og barn i en slik livssituasjon påføres, vil det være viktig å kartlegge og drøfte hva som kjennetegner ikke-vestlige kvinner som blir i ekteskap med stor grad av utnytting fra norske menn. I hvilken grad og på hvilken måte skiller deres beveggrunner seg fra norske kvinner i tilsvarende situasjon? Hva kan det fortelle om hvordan eventuelle offentlige tiltak bør utformes?

Underdanig og lydlig eller selvstendig og ressurssterk?

Hvilke kvinner er det som bestemmer seg for å bryte opp og flytte til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann – og hva kjennetegner norske menn som finner ektefeller i utlandet? Spørsmålet er relevant fordi det er grunn til å tro at noen grupper av kvinner har større risiko for å bli utnyttet enn andre, og fordi noen grupper av norske menn i større grad enn andre vil utgjøre en risikofaktor for disse kvinnene. Generell statistikk forteller noe om hvilke land kvinnene kommer fra, men ut over dette foreligger lite systematisk kunnskap. Det fins mange kontaktbyråer som formidler kontakt mellom utenlandske kvinner og norske menn. På nettsidene kan du se kontaktannonser med kvinner, og bestille reiser for treff i noen av landene. Her er utdrag fra noen av nettsidene:

”I Hviterussland kan du møte noen av de vakreste, mest kjærlige og hengivne kvinnene i verden! Hviterussiske kvinner er ekstremt snille, sjenerøse, kvinnelige, familieorienterte og høyt utdannede og veldig vakre, både i kropp og sjel.”⁷

”Øst-Europeiske kvinner er ikke bare velutdannet, men også gode mødre og hustruer som anstrenger seg for å ta vare på og å holde familien sammen. De er de både hengivne og trofaste når de har truffet den rette, som verdsetter henne som kvinne, kan vise at han bryr seg om henne og er i stand til å vise omsorg. Her behøver du ikke å være redd for å ta kontakt, for damene er ute etter det samme som deg - å finne en de kan leve i harmoni sammen med resten av livet.”⁸

I rapporten fra Krisesentersekretariatet blir det hevdet at mange menn som gifter seg med en utenlandsk kvinne, ønsker seg hjemmевærende koner. Forfatterne peker på det skjeve maktforholdene mellom ektefellene i mange slike ekteskap (Smaadahl et al 2001, 2002.) Jørgen Lorentzen ved Senter for kvinne- og kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo er av en annen oppfatning. ”Det er ikke nødvendigvis et skjevt maktforhold når norske menn gifter seg med thailandske kvinner. Forresten er det en ekstrem undervur-

---

⁷ http://www.albabelarus.com/_no/

⁸ <http://www.amoreussr.com/ussr/amoreussr.asp>

dering av thailandske kvinner, eller andre utenlandske kvinner, å hevde noe sånt”⁹. Sosialantropologen Stephen Sparkes mener derimot norske menn gifter seg med utenlandske kvinner fordi norske kvinner er blitt for karrierebevisste. ”Noen menn skifter ut sin norske kone til fordel for en ung kvinne fra Thailand, som er vant til et tradisjonelt kjønnsrollemønster”¹⁰. En norsk mann med kjæreste fra Thailand gir i en avis uttrykk for denne holdningen:

”Jeg liker ikke moralen og holdningen her hjemme lenger. Ting er blitt altfor enkelt. Det å være i et forhold, å jenke seg, å ta hensyn, det er så lett å bare stikke hvis du ikke får det som du vil. Jeg har ikke tillit til norske jenter lenger. På en måte har kanskje likestillingen gått litt for langt”¹¹.

Sparkes hevder at kjønnsroller også er årsaken til at en del kvinner ønsker seg en utenlandsk mann. Hans forskning om sosiale forhold i Thailand peker i retning av at det de senere årene har vokst frem en gruppe thailandske kvinner som sliter med å finne ekte-menn i hjemlandet.

”Mellomklassekvinner i Thailand møter den samme motstand i sitt hjemland, som enkelte karrierekvinner møter i nordiske land. Tradisjonelle menn i Thailand vil ha hjemmeværende kvinner. Dermed ender mange høyt utdannede thailandske kvinner opp med en utenlandsk ektemann”¹²

Sosialantropologen Astrid Grytting viser eksempler på hvordan norske menn gift med filippinske og polske kvinner mener at likestillingen har kommet for langt her hjemme. Samtidig gjør nettopp denne likestillingen dem attraktive i deres utenlandske koners øyne. De utenlandske kvinnene trekker ofte fram sine ektemenn som snillere, flinkere til å hjelpe til i huset og snillere mot barn, enn menn fra deres hjemland (Grytting 2000:187). Grytting mener også at det blant de filippinske parene hun undersøkte foregikk en større eller mindre grad av infantilisering av kvinnen, hvor hun beskrives som en søt, liten, litt irrasjonell skapning, og mannen blir den som verner, tar ansvar og avgjørelser (Ibid s.185). Rapporten om ekteskapsleiren i Setesdal mellom norske menn og russiske kvinner (Egeland 2001)¹³ gir et liknede bilde av synet på likestilling hos arrangøren og enkelte av de norske deltakerne på leiren. En mann ga følgende beskrivelse av kravstore norske damer:

”Norske damer er som skjæra, ho går etter det som glimrær og glitrær” (Egeland 2001: 107).

Samtidig sier Grytting at kvinnene selv opplevde å ha mange valgmuligheter mellom ulike menn gjennom kontaktbyråene, og at de mannlige kontaktsøkende dermed også ble utsatt for en objektivisering fra de utenlandske kvinnenes side. (Grytting 2000:156).

---

⁹ Dagbladet/magasinet, 19.11.02 <http://www.dagbladet.no/magasinet/2002/11/19/354173.html>

¹⁰ VG, 2.11.02; <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3482271>

¹¹ Berges Tidende.03.03.03; <http://www.bt.no/innenriks/article140703>

¹² VG, 2.11.02; <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=3482271>

Sparkes tar til orde for å skille mellom motivasjonene kvinnen har for å komme til vesten avhengig av deres sosiale bakgrunn: ”Det går et viktig skille mellom middelklassekvinner som kan engelsk og fattige kvinner som ikke snakker engelsk. Den siste gruppen har helt andre motivasjoner for å gifte seg enn kjærlighet”. I Paul og Wiigs studie hadde de intervjuede kvinnene fra Polen, Thailand og Filippinene gjennomgående høyt utdanningsnivå, og mange var svært skuffet over å ikke få uttelling for denne utdannelsen i det norske arbeidsmarkedet. Nesten alle kvinnene som ble intervjuet i denne undersøkelsen ga uttrykk for at de møtte store barrierer på arbeidsmarkedet (Paul og Wiig 1992).

For å oppsummere: Det finnes på den ene siden studier som peker på at thailandske, russiske og filippinske kvinner er mer orientert mot et tradisjonelt kjønnsrollemønster og at de norske mennene som gifter seg med dem søker bevisst etter kvinner med slike kjennetegn. Flere av kontaktsidene på internett presenterer kvinner med en terminologi som vektlegger tradisjonelle kjønnsroller. På den andre siden finnes også studier med eksempler på det motsatte – at høyt utdannede kvinner fra disse landene orienterer seg i retning av vestlige og norske ektemenn nettopp for å komme vekk fra et tradisjonelt kjønnsrollemønster i hjemlandet og at mennene de gifter seg med trekker fram kvinnes høye utdanning som en styrke (Egeland 2001; Sparkes; Grytting 2000). Debatten om hvilke kvinner som innvandrer gjennom ekteskap, og deres syn på kjønnsroller er et viktig, men relativt uavklart tema på samme måte som holdninger til kjønnsroller og andre kjennetegn ved mennene de gifter seg med. Sparkes antakelse om et skille mellom kvinner med og uten utdanning vil være interessant å studere nærmere. Er ikke-vestlige kvinner med høy utdanning mindre sårbare for å havne i ekteskap med høy grad av utnyttelse?

“Ikke skjære alle over en kam”

På tross av at ikke-vestlige kvinner gift med norske menn ser ut til å være overrepresentert både i skilsmissestatistikk og på kritesenter, lever flertallet i det vi kan beskrive som ”normale ekteskap”. På nettsidene til flere kontaktbyråer ligger det historier om vellykkede ekteskap. Mange har også lagt inn brudebilde. Her er utdrag fra ett av nettstedene.¹⁴

“Hei! Thanks for everything, I found my real love! I'm so much grateful to your agency! I'll necessary send for agency's site my marriage photos, it will be very soon!:-)) Best regards with New Year and last Christmas! With grateful, Yulia, January 3, 2004”

“Today is a remarkable day for us. We met through your internet service, and today we got married. We would like to thank you. Just look at the pictures and you'll understand everything :) Best regards, Natalia & Lars Petter, December 23, 2003, Norway”

---

¹⁴ <http://www.dioritz.com/Norsk/Norsk.html>

“I want to thank DiOrtiz agency for helping us to find each other. In so big world we have found love! I came to Norway on the Christmas holidays, and never left my beloved one. Now we are married and very happy! Extra thanks to the owner of the agency, Diana, for all the help, support and advice. Because of her help we avoided a lot of problems and extra obstacles. Julia and Rune, February 23, 2004”

Fokuset på voldelige ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner oppleves som belastende for svært mange kvinner og menn som lever i blandede ekteskap. Mange menn er redde for at den negative oppmerksomheten skal gå ut over konene deres. En mann som har vært gift med en thailandsk kvinne i 13 år mener myndighetene bør ta affære overfor de som mishandler sine utenlandske koner.

”Det finnes drittsekker som ikke burde få hente seg koner. Det er en uting. Vi kjenner jo selv til enkelttilfeller der Thai-jenter har blitt helt ødelagt.....Vi håper folk forstår at det er mange gode ekteskap og ikke skjærer alle over en kam.”¹⁵

Egeland (2001:88) mener bruk av begreper i den offentlige debatt som ”slavehandelvirk-somhet” og ”kvinnehandel” bidrar til å stigmatisere og sementere allmenne oppfatning-er av utenlandske kvinner gift med norske menn. Grytting (2000) beskriver hvordan en ladet offentlig debatt kan forsterke folkesnakk, og dermed gjøre det vanskelig for disse kvinnene å etablere et nettverk i Norge. Både mennene og kvinnene Grytting intervjuet la stor vekt på å formidle at de hadde gode ekteskap. På bakgrunn av den offentlige de-batten om utnytting av utenlandske kvinner ble det viktig å formidle at de ikke tilhørte gruppen av kvinner som ble utnyttet i Norge.

Følelsen disse parene har av å være stigmatisert illustrerer hvor viktig det er å presen-tere et balansert bilde av virkeligheten rundt ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner. Videre forskning bør kartlegge og formidle også de gode historiene. En slik kartlegging vil tjene to formål. For det første å etablere et grunnlag for en mer nyan-sert tilnærming til denne type ekteskap i offentlig debatt. For det andre å indirekte øke kunnskapen om hva som kjennetegner de ekteskapene som innebærer stor grad av ut-nyttning. Noen ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner får dramatiske og alvorlige konsekvenser og det er åpenbart viktig å kartlegge risikofaktorene så langt mu-lik. Ved å rette søkelyset kun mot de mislykkede ekteskapene risikerer vi imidlertid å miste viktig informasjon. Gjennom å kontrastere historiene rundt begge typer ekteskap vil det etableres et mer dekkende bilde av hvilke faktorer som øker faren for at kvinner utsettes for alvorlig grad av utnytting.

Mer kunnskap for bedre integrering

Utenlandske kvinner som gifter seg med norske menn lever i de fleste tilfeller under normale forhold og i normale ekteskap. Spørsmål om integrering har i liten grad vært

---

¹⁵Berges Tidende, 03.03.03; <http://www.bt.no/innenriks/article140703>

tematisert i forhold til denne gruppen innvandrere, først og fremst fordi ektemannen forventes å fungere som døråpner inn i "det norske". Ny dokumentasjon viser imidlertid at utenlandske kvinner gift med norske menn er overrepresentert på krisesenter og at mange prostituerte med utenlandsk bakgrunn kom til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann. Uavhengig av hvor mange kvinner dette omfatter, er konsekvensene svært alvorlige for dem det gjelder. I lys av at det årlige antallet ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner er tredoblet siden 1995, er det grunn til å framskaffe mer kunnskap både om bakgrunnen for denne økningen og om integreringsgrad, levekår, og risiko for utnyttelse blant kvinnene og deres barn. En videre utvikling av kunnskapen på dette området kan med fordel bygge både på registerdata og kvalitative studier. Vi vil avslutningsvis skissere noen temaer vi mener det er viktig å utforske videre.

Hvor mange blir skilt, hvem og hvorfor?

Tallene som per i dag er analysert over skilsmisser i blandingsekteskap er for gamle til å fange opp eventuelle nye utviklingstrekk som en følge av den markante veksten i antall ekteskapsinngåelser mellom norske menn og utenlandske kvinner. Det vil derfor være interessant å oppdatere skilsmissestatistikken for blandingsekteskap som har blitt inngått de siste årene. Hvor mange blir skilt, etter hvor lang tid og ikke minst – hva kjennetegner partene i ekteskap som blir oppløst versus ekteskap som vedvarer. Forskning om årsaker til samlivsbrudd peker blant annet på dårlig økonomi som en viktig forklaring. Det vil i tillegg være viktig å undersøke om forekomsten av skilsmisser er høyest blant kvinner som er økonomisk selvstendige og høyt utdannet, eller er det kvinner som er yrkespassive og har lav utdanning som i størst grad skiller seg? Slik statistikk vil være et nyttig bakteppe for kvalitative studier som kan ta sikte på å utfylle bildet av hvem som skiller seg og hvorfor. I lys av Krisesentersekretariatets bekymring om at enkelte kvinner blir i utbytende ekteskap fordi de frykter utsendelse også etter tre år, vil det være viktig å etablere statistisk og kvalitativ kunnskap også om ekteskap som vedvarer.

Hvilke kvinner er mest utsatt?

Det vil åpenbart være spesielt viktig å få fram informasjon om de mest utsatte gruppene av utenlandske kvinner. Å identifisere og systematisere bildet av risikofaktorer i ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner vil være et første skritt mot å utforme treffsikre og effektive tiltak for å forebygge og avhjelpe utsatte kvinners situasjon. I hvilken grad er det egenskaper knyttet til møteplass, tidsaspekt, kvinnens egen motivasjon, livssituasjon da avgjørelsen ble tatt, nettverk i Norge, kvinnens sosiale bakgrunn fra hjemlandet eller ektemannens sosiale situasjon eller bosted i Norge som skiller de gode fra de dårlige historiene? For å identifisere risikofaktorer som bidrar til å øke sjansen for at kvinnene havner i ekteskap de selv opplever som vanskelige, vil det være viktig å undersøke om kvinnene selv kan påvirke disse faktorene, eller om utfallet er mer tilfeldig.

Samtidig er det vesentlig å unngå en ren elendighetsbeskrivelse og på den måten stigmatisere alle ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner. Forskingen har så langt bare i liten grad stilt spørsmålet: Hva kjennetegner de vellykkede ekteskapene? Disse historiene bør ha en naturlig plass både i den generelle beskrivelsen av ekte-

skap mellom norske menn og utenlandske kvinner og som komparativt grunnlag for å identifisere risikofaktorer. Hvilke suksessfaktorer kvinnene selv legger vekt på bør være et viktig element i en slik kartlegging.

Eget søkelys på barnas situasjon

Mange av kvinnene som gifter seg med norsk mann har enten egne barn med seg fra sitt hjemland, eller får barn med sin norske ektefelle. Blant de utenlandske kvinnene som havner på krisesenter har et flertall med seg barn, spesielt russiske kvinner. Konsekvensene av at mor er i et utbytende ekteskap vil åpenbart være alvorlige for barna som i denne sammenhengen er en særlig utsatt gruppe. Det er stort behov for mer kunnskap om disse barna livssituasjon, slik at det kan etableres et godt grunnlag for å utforme politikk med sikte på å trygge også disse barnas oppvekst.

Hvem benytter hvilke offentlige tjenester?

Kvinner som innvandrer til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann, kan i prinsippet komme i kontakt med, og ha behov for, en rekke ulike offentlige tjenester. Noen av tilbudene er utpregede krisetiltak. Andre kan i større grad tenkes å ha forebyggende effekt. I hvilken grad kjenner kvinnene til eksisterende tilbud innenfor den norske velferdsstaten som for eksempel gratis norskundervisning, arbeidsformidling, sosialhjelp og helsestasjoner? Hvem fikk de informasjon fra? Hva slags tilbud etterspør kvinnene selv? I hvilken grad tas ulike former for tilbud i bruk og av hvem? Og til sist - hva oppleves som nyttig eller mindre nyttig av kvinnene selv? Betydningen av mer kunnskap om hvilke kvinner som benytter krisesentrene er allerede poengtert. I hvilken grad kvinner i blandingsekteskap har benyttet seg av myndighetenes tilbud om gratis norskopplæring er også et viktig spørsmål. En noe videre forståelse av hvilke andre institusjoner og tilbud i det norske samfunnet kvinnene kjenner til og kommer i kontakt med vil imidlertid også være nyttig for videre politikktutforming. Dette er derfor spørsmål som etter vår oppfatning med fordel kan inkluderes i videre studier med tanke på utvikling av tiltak som kan virke både forebyggende og krisedempende.

Litteratur

- Berg, Anne-Jorunn og Berit Berg (2002): *Kjønn og innvandring - et blikk på norske forskningsbidrag*, SINTEF IFIM, Trondheim, Rapport STF38 A-02509
- Brunovskis, Anette and Guri Tyldum (2004): *Crossing Borders*. Fafo-rapport 426. Oslo: Fafo.
- Dropping, Jon Anders og Hanne Cecilie Kavli (2002): *Kurs for arbeid*. Fafo-rapport 387. Oslo: Fafo.
- Øystein Egeland, (2001) *Kjærlighetens kjøtere? Om giftemålsleir i Norge*. Hovedoppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo.
- Gytting, Astrid (2000): *Eit ordentleg ekteskap, om ekteskap etter kontaktformidling mellom norske menn og utenlandske kvinner*. Hovedoppgave i sosialantropologi, Universitetet i Oslo.
- Høring – *Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere – forslag til ny lovfestet ordning og ny finansieringsordning*. Kommunal- og regionaldepartementet.
- Jonassen, Wenche og Kari Stefansen (2003): *Ideologi eller profesjonstenking? En statusrapport om krisesentrene*. HiO-rapport 2003 nr 27/Kompetansesenter for voldsofferarbeid.
- Jonassen, Wenche (2003): *NOU – kvinner som utsettes for vold*. Notat til kvinnevoldsutvalget (NOU 2002:31)
- Jonassen, Wenche (2004): *Hvordan kan kunnskap om krisesenterbrukere bidra til å forebygge vold mot kvinner?* Paper presentert på konferanse Prevention Perspectives in Social Work i Arkangelsk, 19.-24. mai 2004.
- Justis- og politidepartementet (2003-2005): *Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Kavli, Hanne Cecilie (2004): "Familiepolitiske dilemmaer i det flerkulturelle Norge", kap 9 i Anne Lise Ellingsæter og Arnlaug Leira (red): *Familie og velferdsstat*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Lie, Benedicte (2004): *Ekteskapsmonstre i det flerkulturelle Norge*, Statistisk sentralbyrå rapport 2004/1. Oslo Statistisk sentralbyrå.
- Möller, Elisabeth Landgren (1999): Indvandrade föräldrar skiljer sig oftare. Artikkel i *Välfärdsbulletinen Nr 3 1999*. Sveriges Statistiska Centralbyrå.
- NOU 2003: 31; *Retten til et liv uten vold*. Justis- og politidepartementet

Paul, Rachel and Alison Wiig, (1992): "*An analyses of arrangement of marriages for Norwegian men and women from Philippines*". Hovedoppgave i kriminologi, Universitetet i Oslo

Rundskriv H-20/03: *Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (Introduksjonsloven)*. Kommunal- og regionaldepartementet.

Rundskriv H-32/03: *Norskopplæring for voksne innvandrere – personkrets som utløser statstilskudd i 2004*. Kommunal- og regionaldepartementet.

Rundskriv H-05/04: *Kap 521 post 61 S rtilskudd til norskopplæring for voksne innvandrere – Retningslinjer for 2004*. Kommunal – og regionaldepartementet.

Smaadahl, Tove, Helene Hernes og Liv Langberg (2002): "*Drømmen om det gode liv*" *En rapport om utenlandske kvinner gift med norske menn som m tte søke tilflukt på krisesentrene i 2001*. Oslo, Krisesentersekretariatet

Kontaktbyr er på nett:

www.albabelarus.com/

www.amoreussr.com

www.dioritz.com

Aviser:

Aftenposten 20.4.04

Berges Tidende, 03.03.03

Dagbladet/magasinet, 19.11.02

Verdens Gang, 02.11.02.

Det globale ekteskapsmarkedet

Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2004:23
Bestillingsnummer 747
ISSN 0804-5135